

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta pa 1 gold. 30 kr.

Tečaj IV.

V Ljubljani 15. julija 1864.

List 14.

R e d.

Preden drevce druge zlahtni,
Samo zlahtni sad imá;
Preden tica mladim poje,
Sama lepo peti zna.

Kdor kazati pota hoče,
Sam po njih naj prvi gre;
Kdor učiti hoče druge,
Sam naj prvi razumé.

Jakoslav.

Rejna v zgledih. *)

Kaj more in mora odgoja storiti, koliko ji mora pomagati šola in družina, kako se goji in kako se ne goji, kako goji Bog, svet, življenje, in kako se človek sam goji, — tako in enako se v živih zgledih lažje kaže, kakor pa s samimi suhimi vodili. Torej naj bi ti le zgledi kaj veljali:

Neki učitelj je bil navajen dveh izrekov, ki ji je vselej pravil staršem, ko so mu pripeljali kakega otroka v šolo. Prvič je rekel: „Sam ne morem peljati, vi mi morate pomagati!“ Drugič: „In če mi pomagate, pa ne smete nazaj vleči, kedar jaz naprej vlečem“.

Učeni: „Jutri bo solnce ob petih vzhajalo“.

Kmet: „Ni res; jutri bode pozneje prisijalo“.

Učeni: „Jaz vendar bolje vem, kakor vi; kaj se šopirite!“

*) Te mične zglede smo prestavili iz amerikanskega šolskega časnika „Kath. Schulblatt“, ki ga slavní gosp. Franc Pirc iz Amerike pošiljajo v Ljubljano.

Kmet: In jaz vem bolje, kakor vi. Ob petih ste vi še v postelji; jaz sem že takrat na polji, in vidim, kako in kedaj pride solnce izza gore“.

Učeni: „Mora vzhajati ob petih! Tako je zapisano v moji knjigi“.

Kmet: „Ali so naše visoke gore tudi v vaši knjigi? Vi učeni znate dobro pisati!“

Stari učitelj prišedši v šolo, vidi dečka, ki je ravno zapisal na desko: „Učitelj je oslovski“. Stari učitelj je tiho, vzame kredo, in pristavi k besedi „oslovski“ še besedo: „gonjač“, ter gre potem mirno k svoji mizi in navadno podučuje. — V neki drugi šoli se je tudi tako zgodilo, kjer pa je bil učitelj bolj občutljiv. Preiskoval je to hudobijo na dolgo in široko, in marsikteri nedolžni učenec je bil kaznovan, pravega hudobneža pa vendar ni zvedil; nazadnje je učitelj od jeze zbolel, in ni mogel nekaj dni v šolo. — Kteri iz med teh dveh učiteljev se je modrejše obnašal?

Oče Egidij Jajz je enkrat nekemu hlapcu dal knjižico za plačilo. Hlapec ni zadovoljen s knjižico, in pravi: „Gospod, dajte mi raji eno desetico!“ Jajz mu pusti knjižico, in mu dá zraven še desetico. Dolgo potem pride hlapec zopet k Jajzu, in ta ga vpraša, če ima še tisto knjižico. „Imam jo še“, pravi hlapec, „in sedaj bi je ne dal za sto desetice“. Desetica, ki ste mi jo dali, je že davno šla po svetu; toda knjižice ne dam od sebe dokler bom živ.

Praktična slovensko-nemška gramatika.

(Dalje in konec.)

Popolno pregibanje časovnikov.

Kar se je pred posamesno pri dotičnih vodilih obravnavalo in poocitovalo z mnogimi zgledi, je tukaj vkup zbrano.

Nekdajna nemška slovnica (Sprachlehre) je precej, ko je prišel časovnik na versto, vse od časovnika povedala, kar gre od njega vediti; nove slovnice podajajo in pripovedujejo pa le toliko, kar učenci morejo prebaviti, in poslednjič, ko so se urili z mnogimi zgledi, ponudijo ves nauk ob enem.

Treba je, da si učenci oblike pomagavnih časovnikih po vseh časih in naklonih dobro zapomnijo, sicer je vse njih znanje negotovo, ker toliko vaj vendar ne moremo učencem dati, da

bi se to kar iz samih zgledov zapomnili; nekaj stalnega si morajo pridobiti; potreba jim je, da spoznajo in razločijo pri časovnikih število, osebo, čas, naklon in podobo; zavoljo tega naj se pa teh obrazov naučé iz glave.

Pomagavnih časovnikov ima nemški jezik troje; slovensčina ima le enega „biti“.

„Popolno pregibanje časovnikov“ pozabljivim in lahkomisljenim nerado gre v glavo, zato je pa treba spominjati jih vodil, katerih so se bili popred učili. Po versti kmali znajo odblebetati „haben, loben“, ali prašaj jih zmešano, ali prašaj jih, kako se pravi to ali uno po slovenski, bodo pa debelo pogledali misleči: učenik me praša kaj takšnega, kar ni v bukvah. — Primerne vaje bi bile tukaj takošne, kakoršne je dajala poprejšnja šola, n. p.: Pregibajte mi časovnik „haben“ v 2. osebi ed. in množ. št. po vseh časih in naklonih i. dr.

Pravilni časovniki.

Ti se razdeljujejo v šibke in krepke.

Kaj so krepki časovniki? V čim se razločujejo od šibkih? V katerih časih preminjajo samoglasnico, kedaj jo preglašujejo? Te in takšne vprašanje bi bile tukaj na pravem mestu.

Vaja: Pregibajte časovnik „helfen“ v 3. os. ed. in množ. št. v naznanivnem naklonu po vseh časih in v obojem naklonu v djavni podobi, „Kind loben“ pa po vseh časih in v obojem naklonu terpevne podobe!

Otrok pregibaje te in druge časovnike bo prisiljen iskati po bukvah pravilne oblike, in kedar otrok ljudske šole do tje pride, da si zna potrebnih vodil po bukvah poiskati, je to dobro znamenje, ter smemo upati, da si bo v takih okoliščinah sam pomagal. Le takšni otroci, ki si nikakor ne vedo sami pomagati, ti so siroteji.

M. M.

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XXVIII.

U. Ali ali (wohl, ja wohl) — pravi Doleneec, pa tudi: Bali bali — kaj je vendar to?

T. To je, da „Gorenci v nebesa ne pojdejo!“

U. Oho! morebiti jih pojde več kakor Dolencev.

T. Morebiti; vendar — tako sem slišal ne deleč od bele Ljubljane, ako bo sodnji dan Gospod po slovenski govoril — javalne?!

U. Kaj je že to; tega ne umém.

T. Ako poreče sodnji dan Gospod tistim, ki bodo na njegovi desnici, po dolenski: „Balite, blagodarjeni mojega Očeta!“ — se bodo vzdignili tedaj le Dolenci ter pojdejo za njim v nebesa, ker Gorenci ne bodo vedili, kaj če s tem reči!

U. Kdo si je pa spet to izmislil?

T. Oponašali so to nekdam Metelkovcem, ki so po njegovi slovnici spravili v knjigo dolensko „balite balite“ namesti „pridite“. On sam piše na več krajih od te besede p. str. 23, 168 in 153, kjer pravi, da se slovenski *be* (ja wohl, ey wie) vjema s českim in ruskim *ba*, in da temu Dolencec pritika *li* ali *le* v bali, balè; in slednjič (cf. gimnaz. letn. 1864) se bere po njem, da imajo Nemci iz slovenskega besedico bald (v alemanskem bale) od bali, bale, to pa od besedice *bi*, ki jo imamo v želivnem naklonu, s sicer navadno pretiko polglasnega *i* v *a* in natiko vezine besedice *li* ali *le*, od tod velivni naklon: báli ali bále, bálita, bálite, kakor: jeli, jelita, jelite (gelt, gelten's, sag, saget ja, bejahet es), kjer ima Murko: jeli, je li (was, ist's so? nicht wahr?) jeli da oder jelita, e (nicht wahr ja? nicht wahr?) — kaj le, was nur? itd.

U. Kali, ali kali — pravimo popraševaje.

T. Iz kaj li je káli; teže je razdrobiti besedo javalne, Potočnik javolne, Janežič javelne (vermuthlich nicht, schwerlich).

U. Kako pa jo razlagajo?

T. Večidel iz ja - ali - ne, je - ali - ne, vendar od kod in čemu v vmes? ali je samo zavoljo lepoglasja, da ne zévamo preveč izrekovaje ja - a ali je - alne? — V hrov. imajo sicer jali (oder), javi (gerade so, wie); v rus. in stsl. jav', javé, v jav' t. j. očito, javno, javalne — očitno, res ali ne (valetne, cf. valere, sl. veljati, nemš. gelten itd.)

U. Javalne rečem, in več povém, kakor ti z vsim svojim razlaganjem!

XXIX.

U. Zavoljo lepoglasja — in unkrat si pisal za tega voljo; zakaj pa ne pišeš zarad lepoglasja in zarad tega, kar je v novejših pisanjih tolikrat brati?

T. Zakaj ne; če ti ni prav, pišem lahko zavolj, zastran, zadel, za delo, zbog in zboga, radi in zarad in še porad — lepoglasja, in celo zategavoljo, zategadelj itd!

U. Kakor nalasč, tvarine dokaj; popiši in razloži mi te predloge ali razmeri mi one razmernike posamesno, ne pa kar na mernike!

T. Za voljo in za tega voljo (um Willen, um willen, volo, velle, laško vogli lat. voluntas) je znano, kakor tudi, da se v pisanji lahko sklene: zavoljo in na koncu o sme sneti zavolj (cf. do volj, zarano, zares; mém, tam itd. namesti mémo, tamo). Prav znano je tudi stran ali zastran (seitens, cf. kraj, konec, del).

U. Kako, da se piše zadel, zadelj in za delo?

T. V stsl. ima Miklosič: delja, del'ma in del'mi (propter iungitur cum genitivo, cui postponitur); v nsl. se da po tem izpeljevati iz a) del, deliti (pars, dividere, cf. stran, plat) in b) delo (opus) in se vjema z gerškim pa tudi latinskim ergo (ergon.) Da nekteri *lj* (delj) pišejo, mislim, da s tem znamnjajo stsl. jerek, ali pa, da se ima *l* glasiti, kar se razvidi tudi iz pisave delo.

U. Janežič ima str. 182 opombo: Predloga zavoljo in zadelj (na Koroškem je tu pa tam slišati tudi nesestavljeni delj — cf. rus. dlě) vzameta ime večkrat na sredo, n. pr. Pomagaj meni za tvoje dobrote voljo. Dalm. Za naših pregreh delo. Guts. — Za tega delj, za tega voljo itd.

T. Prav tako, ker skupej pisati je vendar preokretno, p. zategadelj, zategavoljo! — Sicer ima Mikl. nsl. za naše dèlo propter nos rès. za naših pregrèhov dèlo res. za tega dèli rès. croat. dil luč. lit. dël, dëlej let. del.

U. Kako se pa zbog in zboga vpravna ali zboga?

T. Zbog in zboga, časih sbog kakor sbor, sloga, smisel itd. je navadno le bolj ob hrovaški meji in pri družih južnih Slovenih. Kako bi se razlagalo, ne vém. Ali iz a) z Bog, za Boga (um Gottes Willen, serb. vid. Mikl.), ali iz b) zbogati se (cf. causa), ali morebiti celo namesti z bok (n. pr. poleg in polek) iz bok v stsl. in nsl. latus, Seite (cf. stran, zastran).

U. Zarad se je mladim pisateljem, ali kakor jih je Metelko rad imenoval, novakom kej priljubilo, da ga vseskozi pisarijo.

T. Jaz bi že raji pisal po stsl. radi: tega radi, sego radi, in za sego radi (ob, propter, gratia). V hrov. in serb. sestavljajo in spreminjajo: rad-i, zarad-i, porad-i.

U. Kaj le pomeni beseda sama na sebi?

T. Derznem si jo razlagati ali iz a) rad, a, o (lubens, gratus), torej lat. gratia, ali pa iz b) raditi curam gerere, curare, facere, torej lat. causa, ergo, in slov. del, zadel, za delo. Potočnik ima str. 83 celo toraj (radi tega) folglich; zato darum; zavoljo tega, za tega voljo, desswegen. In kar veljá o razpostavi v gerškem in latinskem (virtutis ergo, bestiarum causa, hominum gratia), skorej vse to veljá v slovenskem. In kaj piše Janežič od teh razmernikov?

U. Omenjeni samostavni predlogi (lat. propter, causa — nemšk. wegen) kažejo vselej vzrok kacega djanja, in so časi vezniki v sklepavnih ali posledičnih stavkih (lat. propterea, quapropter, itaque — deshalb, deswegen, darum, demzufolge, folglich) ter naznanujejo posledek, ki izvira iz prednjega reka, n. pr. Blagor zavoljo pravice preganjanim. Met. — Ogibljimo se prepira zarad malih stvari. Napr. — Bog je zadelj nedolžnih otrok tudi starše rešil nesrečne smerti. Slomš. — — Slaba tovaršija spridi dobro zadržanje; zato-rej ne zahajaj med slabe tovarše. Slomš. — Skušnjave so povsod; torej bodi vedno pazen, da va-nje ne zabredeš.

Pisma dveh slovenskih učiteljev.

Na Pustem polji na sv. Mohorja dan.

Dragi Svetoslave!

Večkrat sem že slišal, da že pri starih Rimljanih veljal je pregovor: „Quem dii odère pædagogum fecère“, t. j.: „Kogar bogovi čertijo, ga za učitelja postavijo“. Vidiš, in Rimljani niso bili kar si bodi možje, kajti njih spise še dandanes prebirajo po učenih šolah, in nekteri jih še bolje čislajo, nego cerkvene učenike, in mislijo, da imajo v njih vire vse učenosti. V tej reči, kar so rekli od učiteljev, so pa tudi pravo zadeli. Res je sicer, kakor si mi pravil v poslednjem listu, da tudi učitelju zraste kosček kruha, toda kako ga mora pa tudi iskati, da si ga vkup spravi! Iberačati mora z vrečem na rami od hiše do hiše in večkrat tudi še zraven grenke besede požirati, da dobi že davno popred terdo zasluženno pesčico žita. Tudi je res da ljudjé, ki potrebujejo učitelja, kolikor toliko spoštujejo, toda le tako dolgo, dokler ga rabijo, potem pa ga z mladino vred

zasmehujejo. Zraven tega pa ima učiteljski stan tudi vedno več pelina kakor medu — sitnosti, kakoršne se nikjer drugej ne nahajajo. Učitelj je tako rekoč obsojen, da mora ves božji dan — in tako dan za dnevom, teden za tednom — brihtati nevedne butice; mora jim zabijati v glavo čerke in jih vaditi potegljajeve s čertalom in peresom; jih mora učiti govoriti in šteti in eno in tisto reč sto in stokrat ponavljati; na zadnje pa še vidi, da je skoro ves njegov trud zastonj, da so terde glave vedno terde, in da se jih težko kaj prime. Ravno tako hudo in grenko je učitelju, ko more preširne in razposajene otroke vedno brusiti, da se lepo in redno obnašajo, in da mora vse njih napake prenašati; to je res križ vseh križev. Kedar pridem iz šole, mi še šumi po ušesih, kakor bi bil prišel iz gromečega mlina, in komaj se malo odpočijem, hajd! že zopet bije šolska ura, in vnovič moram na delo. — Moj duh slabi pri takem enomernem in enakoličnem opraviu, poterpežljivosti mi zmanjkuje, in truden duh slabi tudi telo. — Sosed Žugovec mi je rekel unkrat: „Vendar se morate naveličati dan na dan z otroci vkvarjati; jaz komaj čakam, da se otroci od mene spravijo, kedar sem nejevoljen, dasiravno imam le troje“. Grajsčinski oskerbnik, zelo omikan gospod, mi je že tudi djal: „Smilite se mi, učitelj, da ste se poprijeli toliko težavnega posla; sej ste sposobni še za kak drugi posel; zmirom vendar ne bote podučevali otrok. Kako morete biti zadovoljni in veseli, ko se ven in ven morate ubijati z otroci tako sirovih in nevednih staršev?“ Slišavši take in enake govore, postajam res vedno bolj nezadovoljen, poterpežljivost me zapusča, in potem mi gre desetkrat slabeje od prej; kje pa bi tudi človek jemal toliko poterpežljivosti? Večkrat se zjutraj namenim in pravim: „Danes pa se ne bom jezil; sej mi to nič ne pomaga, poterpel bom, kolikor bo mogoče“. In lej, pa komaj sem pri delu, že pride pes, da me zgrabi, piskerc skipi, in pozabljeni so vsi lepi sklepi. — Kako pa ti ravnaš, dragi moj, da si bolj poterpežljiv? Kaj si misliš, kedar slišiš, da drugi ljudje učitelja milujejo? Povej mi tudi, kaj bi odgovoril omikanim ljudem, kedar bi milovali bore naš učiteljski stan? Prosim, ne mudi se, piši kmali

svojemu

klavernemu
Tugoslavu.

Malikoslovje.

Spisal Fr. Metelko.

(Dalje.)

Naharvali, popačena slovenska beseda (mende namesti nekervavi). Tacit („Germ.“ 43., H. str. 354) piše: „Apud Naharvalos (Nekervavos?) antiquæ religionis lucus ostenditur. Præsidet sacerdos muliebri ornatu, sed deos interpretatione romana Castorem Pollucemque memorant, ea vis numini, nomen Alcis; nulla simulacra, nullum peregrinæ superstitionis vestigium, ut fratres tamen, ut juvenes venerantur“. Po Vollmer-u („Myth. aller Nationen“ Stuttg. 1836, p. 877) je Alcis, Alces, Altschis le popačena slovenska beseda „Holzy, Holschy, ki je slovensk malik v podobi dveh bratov izobražen. De je bil to slovensk malik, se tudi iz tega vidi, ker v nemškem malikoslovji („Grimm d. Myth“ p. 39, 204) tega imena ni, in ker Tacit sam pristavi: „interpretatione romana, t. j. če se na rimsko prestavi, in „nullum peregrinæ superstitionis vestigium“ kakor bi rekel: le besede so ptuje, drugo nam je vse znano. Lahko je pa misliti, de beseda Alcis kakor tudi Holzi, v pomenu deček ali mladenček, pride od staroslovenske hlak (pl. hlaci) ali hlasi, t. j. cœlebs, ledig (hlačba, cœlibatus). Kdor je navažen slovenskih besed pri ptujcih iskati, se ne bo čudil, če najde hlaci v alcis preminjeno. Na Litavskem je bil pa vitez in polbog Alcis po imenu.

Nebe (Nebo, Nabo) obòk nad njimi ali podnebje jim je bilo mogočno božestvo; od tod, so si mislili, izvirajo vsi drugi bogovi, kakor blisk in grom.

Negoda, boginja hudega vremena, nesreče, neprijetnega časa.

Nemisi (Nemisa, Nemiza, Nemisia, Nemizia), bog rodovitnosti, z glave mu prežé štirje žarki, ki vetrove pomenijo, na spodnjem trupu mu leži golob z razprostenima perutnicama, ki pravijo, de vihar pomeni.

Nia, Nya (Niam, Ninva, Nijola) podzémeljska boginja.

Nocena, ponočna boginja.

Novo leto (Nov-rok, Navruc, Nevruč) se je pri sta-

rih Slovanih po leti začelo; od tod še zdaj léto velja tudi za poletje (Sommer).

Oblevačka ali Kupačka je oblivanje ali kópanje pri nekterih slovénstih.

Obr, Obor pomeni: velikan (gigas), po Grimmu od Avar, Avarus.

Odin ¹⁾ malik svetlobe na Litavskem.

Oglas, Ohlas, Ozvena, t. j. jék (Echo); je bil po njih mislih lésni ali gorski duh.

Pan gospod, Pani gospa, pomenite velikrat bogove solnca in svetlobe.

Perun ²⁾ (od perû = ferio, quatio) v. Baram, Piorun pols. Perkun, Perkunos, Perkunust, Parom, Peraun, Peron, Prono, Prove, Proven. Tako različno so imenovali mnogoteri slovenski narodi svojega nar. višjega boga, ki so si ga mislili v blisku, zato mu je bil Svetovit (Svetovid) pridružen.

Bielowski p. 15, H. str. 258 pravi: „Peron sive Pierun vocatus a verbere, ac si diceres: fulminans' tonans eandem, quam apud alias gentes Jupiter, inter Slavos habuit existimationem, et maximus omnium Deastrorum fuisse principio apud illos perhibetur“.

Pikal, Pikolo, Pikuljk, Poklus, Pokollos. Vse te imena so eno, in pridejo od pekel, ki pomenijo podzemeljskega boga.

Pilvit ³⁾ (Pilwit), Plivnik, Plévník, bog rodovitnosti, ki stori, de žito plenja, tedaj je Plivnik ali Plévník namesti Plénjik. Pilvit (Pluto) je skorej kakor Sveto-Vit sestavljeno.

Pizio ali Kaunis je bil sin boginje Milde (Lade).

Podaga, Pohoda, Pogoda (Dogada, Dagoda) boginja pomladi, jasnega višnjevega neba. Od Pogode (H. 274) pravi Dlugosz: „Habebatur et apud illos pro Deo Temperies, quem sua lingua appellabant Pogoda, quasi bonæ auræ largitor“.

Pohvist, Pogvizd, Posvizt, Negoda (intemperies)

1) Odhin, kakor se bere v Šafarik's „Slavische Alterthümer“ I. str. 134—139., je bil mogočen kralj in srečen vojščak.

2) Od Peruna in družih bogov se bere več v „Slov. Běla“, číslo 27, tečaj III.

3) Pilvit, morebiti namesti Beli Vit, kakor Beli Bog; bile, vile (t. j. bele) pomeni pri nekterih Slovanih duše umerših in pri nas bilje (Todtenofficium).

V Kievu je bil Pohvist v posebno veliki časti, na Pemskem pa pod imenom Nehoda.

Poklus in Pokole kar Pikal.

Pokuć hišni bog.

Poledne, Polednice (Daemon meridianus).

Polel, Lela, Lelum, Lelus v. Lel.

Polkan, Rusovski lesni duh, ki ga je pol človeka pol konja.

Porevit, Borevit bog zime, tudi pohitve (ropa).

Porembog, Potrembog (Potrěb - bog) ki pomaga potrebnim, kakor Višnu pri Indjanih.

Porenuc, Porenut, bog porodnic, ki je imel pet glav. H. str. 130: „Hæc statua quatuor facies repræsentat, quintam pectori insertam habebat, cujus frontem læva, mentum dextra tangebant“ — „Slavi pergebant ad Porenutium, Deum scilicet embryonis et exorabant, ut liberos in utero bene formaret, quam vim ei tribuebant, Slavonice appellatur: Poroniny“. Iz tega se vidi, de so ga od porodnice tako imenovali.

Poritata, Porilada, Poruata, boginja končanja (od poriti, poruti ali porovati).

(Dalje sledi.)

Kratkočasnica.

V nekem kraju je bil učitelj tudi srenjski župan. Enkrat pride v tisti kraj vikši šolski ogleda, gre k županu, in ga vpraša: „Ali ste zadovoljni s svojim učiteljem?“ Župan in učitelj ob enem odgovori: „Z učiteljem sem popolnoma zadovoljen; toda on ni zadovoljen z menoj, ker mu ne morem po volji iztirjati šolskih dolgov“.

Novice.

Iz Djekš. Naj tudi jaz omenim veselega šolskega praznika, ki smo ga obhajali na sv. Alojzija dan. Naš preč. gosp. fajmošter so ta dan peljali otročiče k božji mizi, ter so jih poživili z nebeško jedjo. Otročiči so potem ginjaivo zapeli pesem „Cvetica Marija“. Marsikdo odrasčenih ljudi je imel solzne oči in djal, da on ni bil nikoli tako srečen. Po tem svetem opraviilu smo šli v šolo, kjer smo otročičem razlagali njih sedanje srečo in jih vnmali, da bi si odslej vedno prizadevali, da bi bili sedaj in pozneje pobožni kristijani in zvesti državljani, ter vneti za Boga, domovino in cesarja. Iz šole gremo veselo popevaje na posestvo Jankotovo, kjer smo otročiče lepo pogostovali in se z njimi radovali. Gotovo ne bodo otroci pozabili tega veselega dneva! — K tej slovesnosti so zraven preč. g. fajmoštra po-

sebnost tudi pripomogli Jankotova družina in tergovec g. F. Pokeržnik. Hvala!

J. Rupnik, učitelj.

Od Šentjurja na Ščavnici. Tukaj, „Tovars“, na nekaj novic! V naši šoli imamo družbo „Detinstva Jezusovega“, ki šteje sedaj 169 udov. — Naš novoizvoljeni dekan, preč. gosp. Juri Kocbek bodo menda še ta mesec tukaj obhajali svojo instalacijo; preč. gosp. Franc Klobasa, tukajšnji začasni župnik, pa pojdejo za župnika k sv. Antonu v Slovenske gorice. — Gosp. Vincenci Filipič, učitelj v Veržeju, je umrl. R. I. P.! — Po nekterih krajih napravljajo tako imenovane šolske veselice (Schulfeste). Prosimo, da bi nam „Tovars“ naznanil, kaj on misli o takih veseliceh!

Pristavek „Tovarshev“. Dobro vravnane šolske veselice, če se napravljajo o pravem primernem času, gotovo koristijo šoli. Mladost je podobna nježni cvetici, ki se toliko lepše razvija, kolikor vgodnejše ji je vreme. Šolske veselice se morajo tedaj tako osnovati, da duha zbujajo in povzdigujejo iz vsakdanjega življenja, in da se vedno ravnajo po nekakem višjem (pobožnem) značaju.

Iz Zagreba. Rad bi ti bil, mili moj „Tovars“, že davno kaj pisal iz našega „Zagreb - grada“, pa koderkoli se ozrem, nič kaj posebnost primerne za te ne najdem. Šolske novice in pa sploh, kar se učiteljstva tiče, stoji vse ravno na ničli Reaumirovega toplomera. Socijalnost se časih kaj pomajé, pa berž, ko se le količkaj pomakne, da se kaj novega zgodi, pograbiyo koj, žvečijo in prežvekajo že drugi. O takih rečeh pa te tudi gotovo ne bi kaj zanimalo. Ako bi ti kako govorico naznanil, ki se širi po Zagrebu, bila bi govorica o razstavi, ki se bo 15. avgusta t. l. začela. Že se vse pripravlja za njo, in upati je, da bode sjajna. Ne le, da se trudi samo šolska mladina, da jo tudi ona razveseli s svojim plodom, ampak tudi tukajšnji učitelji glavne izgledne mestne šole pripravljajo v ta namen pedagolično - didaktične spise, ktere mislijo v knjigi dati na svetlo z naslovom: „Uspomenica“. Gledé na izverstne glave nekterih zagrebških in sploh hervaških učiteljev, pričakovati je, da bode ta hvalovredna zbirka v pravem zmislu „spomenica“ na razstavo. Tega primera poprijeli so se tudi učiteljski pripravniki, in več jih je že spisalo obravnave o raznih predmetih. Postavljena bode tudi na izložbo Klaičeva metoda o hervaškem, nemškem in cirilskem lepopisu i. t. d. — Nedavno je prinesel šolski list „Napredak“ važen nasvet „o učiteljskih seminiščih“, t. j. o zavodu, v katerem bi se mladenči za učiteljski stan izobraževali, ter bi ob enem stanovali s svojimi predstojniki. Da je to prekrasna misel, ki bi k napredovanju učiteljstva veliko pomogla, ne dá se tajiti; ker dve leti ste res nekaj premalo pripravniku, kteri se hoče dobro pripraviti za pastirja mladosti, posebno takemu, ki se mora, ako hoče živeti, skoro ves božji dan mučiti s težkim privatnim podučevanjem malih otrok. Ako bi torej obveljal ta predlog našega „Napredka“, potem bi Hervatje zares dobili iz „seminisča“ verstne učitelje, ki bi vedili kerniti mlado kri po pravi poti do potrebne omike. Daj Bog tej prekrasni misli najbolji vspeh! — 22. pr. m. umrl je po dolgi bolezni slavno znani, občestovani g. Jožef Partaš, učitelj

tukajšnjega pripravnštva. Rajnki bil je za svoj imenitni poklic tako zavzet, da je zavoljo nevtrudljive delavnosti na šolskem polju skoro popolnoma ob vid prišel. V 44. letu svoje starosti zapustil je ta svet. Silna množica ljudi, ki se je zbrala k slovesnemu pogrebu, pričala je, kako čistan in zaslužen mož bil je pokojnik. Bodi mu zemljica lahka! — Predavanja na naši realki končana so že 5. t. m. Šolsko poslopje se marljivo sprenareja in popravlja, da se bode potem moglo verstno predavati v verstnem poslopu. Program obseza kaj zanimljivi spis o hervaškem hitropisu, ki ga je naš rojak g. Franc Magdič izvrstno sestavil. Tudi naj povem, da g. Magdič spisuje podučno knjižico o slovenski štenografiji, da tako dá tudi Slovenecem priložnost, izobraziti se v tem, tako zelo koristnem predmetu. V višjem učiteljskem pripravnštvu za realke, bila sta, kakor nam omenjeni letnik spričuje, samo dva slušatelja. Res nekaj premalo, ali od konca gre vsaka reč počasi. — H koncu naj še povem, da je ravnokar iz Albrechtove tiskarnice izšla prav mično natisnjena knjižica, pod naslovom: „Čestitar za mladež“, t. j. vošilnik mladosti, ki ga je deloma sam, deloma pa tudi s pomočjo drugih spisal in vredil tukajšnji učitelj preparandije, gosp. Št. Novotny. Deset tiskanih pol napolnjeno je z raznimi vošilci v vezani in nevezani besedi, med kterimi se tudi nekaj slovenskih nahaja. Želim, da bi Novotnyov „čestitar“ priromal tudi med slovenske domoljube. Cena mu je kaj nizka — velja le 40 kr. — Zdravstvujte! Lj. T.

Iz K. pri Kulpi. Zavoljo neke potrebne naprave pri tukajšnji farni cerkvi se je bilo na povabilo preč. gosp. fajmoštra preteč. mesec zbralo nekaj mož, da bi se posvetovali, kaj in kako. Kakor povsod, tako tudi pri nas, so zraven poštenih mož nekteri bahači, ki, kedar se kaj dela, hočejo vse lepo, drago in imenitno, kedar pa plačujejo, pa se radi odtegujejo. Nekega takega ustneža pri tej priliki gosp. fajmošter opominjo, da naj saj skerbi, da bo učitelju redoma plačeval, in lej, to je bil ogenj v strehi! Naenkrat je bil pripravljen, da bi sogl učitelja iz službe, rekoč: „Jaz vem za drugega učitelja“. In res je menda nasvetoval nekega, ki bi bil po njegovi misli dober učitelj, dasiravno je za ta stan toliko sposoben, kakor zajec za boben. — Tako, dragi učitelji, bi se nam tu pa tam godilo, če bi se takim možem dala večja oblast do šole. Po mojih mislih bi takim možem le tisti učitelji vstregli, ki bi jim po dlaki gladili, šolo pa zanemarjali. Boga zahvalimo, da ni tako! Tudi sem že večkrat slišal v neki bližnji vasi, ko so nekteri govorili: „Naš učitelj je že prestar; ga bomo odpravili, in bome dobili drugega“. Taki ljudje mislijo, da se učitelj ložeje odstavi kakor hlapec, ki jim služi. — Taka bi bila tu pa tam svoboda in sreča za učitelja, po kateri nekteri nepremišljeno hrepené. Bog je varuj! L. A.

Iz Ribnice. Naša šola je menda ena naj starejših ljudskih šol na Kranjskem. — Nimamo sicer dokazov pisanih na pergament, tudi ne na papir, še manj kronografičnih svedočb vdolbljenih v marmelj, ampak — na deskah. — Ta je pa zopet ribniška — boš rekel dragi mi bravec. — Čudno, skorej smešno je to, pa vender resnično. — Na deskah za velikim altarjem v cerkvi sv. Jurja poleg nekdej slo-

vitega viteškega grada na Orteneg-u nam to spričujejo sledeči last-noročni podpisi in imena nekdanjih ribniških učiteljev:

„Simon Gradischer, Schulmeister Anno 1690.

Jakob Schmitt L. M. in Reifniz Anno 1732.

Bernardus Lozhniker, Ludirektor 1740.

Fran Xav. Repesch „ 1756.“

Še mnogo drugih imen in napisov načerkanih z svinčnikom ali pa vdobljenih z nožkom se vidi za tem oltarjem; med drugimi je tukaj tudi ime rajn. M. Novaka z l. št. 1820., ktereга se stari ljudje tukaj radi spominjajo, ter pripovedujejo od lepih pesem, ki jih je ta mož pri božji službi kar med pridigo iz ogovora zduhtal in potem zapel; tudi je tukaj zaznamovan spomin strašnega požara v ribniškem tergu: „Den 18. Juli 1778 ist Reifniz abgebrunen“. Zakaj so se neki ti moške, naši spredniki, Bog jim daj večni mir! tako radi na te deske zapisovali, ker imamo še sedem drugih podružnic, pa se nikjer taki spomini ne nahajajo? Menda zato, ker ta cerkev stoji na meji treh fará namreč: ribniške, sodražke in Št. Gregorske. Všeč jim je bil gotovo zali oltar, ki je še dandanes čeden in primiren lepo zidani cerkvi, in zdel se jim je dovelj močan njihove imena nositi cele stoletja; ali pa se jim je priložnost ponujala, da so se zapisovali, ker so tukaj za oltarjem, kakor je še sedaj navada, službo opravljali in popevali, kajti ta cerkev ni-ma kora. — Ribniška šola je pa nekda bolj slovela, kakor sedaj. Učili so se tukaj dečki iz vseh kranjskih krajev, pa tudi od drugod. To nam svedočijo „Zlate bukve“, naš sedaj naj starejši šolski spomin od leta 1808., ki jih pa še sedaj rabimo. Naj povem tukaj nekaj imen tadašnjih izvrstnih učencev:

Vallentschitsch Anton aus Feistriz, Pfarr Dornegg,

Oru Josef aus Skoppu, Pfarr Tomai,

Hren Anton aus Vigaun, Pfarr Zirkniz,

Saiz Johann aus Brood in Kroatien,

Kopriuz Martin aus Billichgratz,

Warthol Peter aus Laaserbach,

Ivanetizch Martin aus Möttling,

Schretscha Raphael aus Bakra bei Fiume,

Benedik Johann aus Selzah,

Preschern Franz aus Felben, Pfarr Rodain“ (slavni slov. pesnik.)

Da je pa bila tukajšnja šola v starih časih bolj znamenita, ka-kor sedaj, se ni čuditi, kajti bile so šole na Kranjskem bolj redke od sedaj. Čistali so jo neki tudi zavolj nemsčine, ktera se je učencem na vse viže v glavice vtepala — pa z dobrim vspehom. (Kje si pa ti bila, slovensčina mila?) — Naj ti še povem, dragi bravec, kako se število šolske mladosti tukaj pomnožuje. Leta 1848., ko sem jaz tukaj službo nastopil, je bilo v vseh treh razredih le 57 učencev in učenk, sedaj jih ima vsako leto nad 300 (letos jih je 341) vsakdanjih 8 do 12 let starih in čez dve sto nedeljskih. Imeli bi jih pa še več, pa nam prostora manjka, ker pred 16. leti, ko je bilo naše lepo šolsko poslopje sozidano, so še veljale besede „eingeschult und nicht einge-schult“. Zdaj pa ni več tako. — Da nam res prostora silno pomanj-kuje, se iz tega vidi, ker pri vsem tem, da otroke še le pri 8.

letih v šolo kličemo, se mora učitelj I. razreda v eni izbi dan na dan z 161. otroci in učitelj III. razreda s prečast. gosp. dekanom — nevtrudljivim katehetom — v podstrešni sobi, ki meri kakih 8 □ sežnjevkvarjati in potiti z 69. že odrasčenimi otroci. Bog! Jože Raktelj, učenik.

Iz vipavske doline. Ljubi „Tovars!“ radi te prebiramo, in željno pričakujemo tvojih listov, ker nam učiteljem vedno kaj svetovaš in nas tolažiš. Tudi nam prinašaš marsiktero novico; ali vendar iz vipavske doline v letošnjem tečaju nismo še kaj slišali. Gotovo je že marsikdo mislil, kako je to, da so vipavski učitelji tako tihi. Vedi, „Tovars“, tudi naše šolsko polje je kolikor toliko nasajeno s ternjem. Tudi tukaj otroci ne hodijo povsod redoma v šolo, in tudi zavoljo učiteljske plače bi se lahko kaj potožilo, — toda ker „Tovars“ v 4. l. praviš, da naj bo učitelj poterpežljiv, te vbogam in spoznam, da je poterpežljivost vsakemu človeku, posebno pa učitelju zelo potrebna. Na bodečem našem šolskem polji pa se nam vendar včasih prikaže kaka upljiva cvetica. Cvetica taka je novica, da so 27. in 28. pret. mesca prišli k nam preč. gospod prošt in šolski svetovavec dr. Jare, in so bili v vseh šolah naše dekanije. A. B.

Iz Dolenskega. Predragi bravci in sobratje, dovolite mi, da še nekaj dostavim k pismom, ki si jih Tugoslav in Svetoslav v „Tovarsu“ dopisujeta! Ravno pred dvema leti smo se pri našem učiteljskem zboru pogovarjali, kako si more učitelj svoje pičle dohodke zboljšati. Kramljali smo o tej reči nekako tako le: Že mladi učitelj si ne sme v svoji prvi službi preveč upati in si zlatih gorá obetati; njegov namen ne sme biti samo denar in časno premoženje. — Pred vsem naj on skerbí, da marljivo opravlja svojo službo, in vse drugo mu bo priverženo. Prava zadovoljnost naj bo učiteljeva prijateljica. Vsak učitelj, posebno ki ima slabe in pičle dohodke, naj bi zapisal v svoj dnevnik: „Vživaj zmerno, kar ti je Bog odločil, in česar zelo ne potrebuješ, si ne napravljaj!“ Posebno naj učitelj studi baharijo; bahaci so vsem razumnim ljudem zelo zelo zoperni. Napuh, ošabnost, prevzetnost storé, da je človek nezadovoljen, spodkopujejo pravo srečo, in pripeljejo človeka v nadloge in neprimlike. Naj se tedaj vsak učitelj skerbno varuje takih in enakih napak! — Pri učitelju, ako hoče svoje pičle dohodke pomnožiti, naj veljá zlato pravilo, ki pravi: „Pridobi si; pridobljeno pa varuj in dobro obračaj.“ Res, ako učitelj svoje svete dolžnosti zvesto in na tanko spolnuje, mu ne ostaja dovolj časa, da bi se pečal z drugimi rečmi in si z njimi množil svoje dohodke. Vendar so pa opravila, ki jih učitelj v prostih urah sme opravljati. Tako je n. p. posebno podučevanje učencev, podučevanje v petji in glasoviru. Dovoljeno je tudi učitelju, da kaj za srenjo spišuje ali risa. Vse take in enake opravila koristijo učiteljem. Posebno dober pripomoček k učiteljevim dohodkom je sadjoreja, čebelarstvo in sviloreja. Zveden učitelj si tedaj tudi o tej zadevi pomaga. Učitelj naj tudi v svojem pohištvu postavi meje, ker mora vediti, da ne sme biti „zu nobel“. — Ravno tako naj se učitelj tudi po svojem stanu primerno oblači, in naj se varuje potrate. Učitelj mora biti v vseh okoliščinah vedno pravi zgled ponižnosti. Učitelj s pičlo plačo naj

si tudi pri hrani marsikaj odreče. Ako se človek pri slabih dohodkih prerad ozira po boljših jedilih in gospodskih pijačah, zabrede kmali v nepotrebne dolgove, ki ga potem dostikrat celo življenje tarejo in stiskajo. — On naj se tudi varuje „vor noblen Gesellschaften und Unterhaltungen“; zakaj pri takih okoliščinah človek ne more biti brez denarja. Njegova družba naj bodo naj večkrat podučljive knjige, časopisi in glasovir. Keršansko pritergovanje in zatajevanje samega sebe pridobi učiteljevemu premoženju blagoslov božji, in mu ga pomnoži, ter obvaruje učitelja pred veliko nadlogami. Na dalje tudi dobra, zvedena in varčna gospodinja veliko pripomore učitelju, da ležeje shaja; toda učiteljeva žena mora biti bogoljubna, pobožna, mirna, tiha, krotka, poterpežljiva, in v vseh rečeh modra in previdna. Dobra in pridna ženica učitelju veliko pripomore in tudi prisluži pri gospodinjstvu. Blagor učitelju, ako ima tako gospodinja! Se vé, ako ima kaka žena vse svoje opravila le pred zerkalom, in če si vedno zmišljuje in moza naganja, da bi ji kupoval novo obleko, ne more se dobro gospodariti. — Marljivost, delavnost, varčnost, zadovoljnost in pa pametno in modro gospodarstvo more še tako pičle in slabe dohodke učiteljeve zboljšati in jim tudi pridobiti božji blagoslov.

M. Dobrépoljski.

Iz Radolice. 7. t. m. smo imeli tukaj učiteljski zbor. Pri tem posvetovanji so bili pričujoči 3 duhovni gospodje in 15 učiteljev; 6 učiteljev pa ni bilo zraven, in sicer iz Gorjan, Lesec, Rateč, Kranjske gore, Jesenic in iz Ljubnega. Odgovarjali smo znane vprašanja. Pervi odgovor je bil zelo enak odgovorom, ki jih je že „Tovarš“ obdeloval. Drugi odgovor pa je terdil, da tritavke ni treba učiti. K tretjemu odgovoru so preč. gosp. dekan in drugi duhovni gospodje še pristavili, da za pobožno šolsko izobraževanje je posebno treba učiteljevega lepega zgleda i. t. d. Odgovarjalo se je večidel po nemški.

J. C.

Iz Ljubljane. Konec tega mesca bodo vse ljubljanske šole dokončale šolsko leto. V mestni glavni šoli bo šolsko spraševanje 24., 28. in 29. t. m.

— Zopet je prišlo na svitlo nekaj lepih napevov rajn. mojstra Riharja, in sicer: „Tantum ergo“ št. 9, 10, 11, 12, 13, iz med katerih ste št. 9. v C-moll in 11. v A-dur zelo izvrstne, — in dve poli pesem pri sv. obhajilu, ki bodo vsem slov. pevcem in orglavcem gotovo prav dobro služile.

— Za šolske darila se že tiska III. zvezek „Dareka“, ki bo kmali na svitem.

Premembe v učiteljskem stanu in razpis službe.

Za terdno sta postavljena g. g. Janez Kogej, učitelj v Krašnji in Martin Krek, učitelj v Smledniku. — G. Pavl Fajfar, učitelj v Šmartnem pri Kranji, je umrl; — ta služba je tedaj z razpisom preč. ljubljanskega knezošk. konzistorija 6. t. m. s št. ⁷⁷⁹/₁₁₂ z 196 gold. 30 kr. av. velj. letne plače razpisana. Prošnje naj se ravnaajo do milostljivega kneza in škofa v Ljubljani in, naj se oddajajo do 16. avgusta t. l.

Darovi za Riharjev spominek.

Blagorodni gospod A. Z. 10 gold., — gospod Pavl Zorè, učitelj na Berdu, 1 gold.

Sv. Maša.

Andantino.

Post. A. Kunšič.

f *p*

Pred Bo - gom po - klek - ni - mo, Po - vzdig - ni - mo ser -

The first system of musical notation is in 3/4 time. The treble staff begins with a forte (f) dynamic and contains a melody of eighth and sixteenth notes. The bass staff provides a harmonic accompaniment with chords and moving lines. The lyrics 'Pred Bo - gom po - klek - ni - mo, Po - vzdig - ni - mo ser -' are written below the staves.

f

ce, Vne - be - sa zdaj po - šlji - mo Vse mi - sli in že -

The second system continues the melody and accompaniment. The treble staff has a forte (f) dynamic. The lyrics 'ce, Vne - be - sa zdaj po - šlji - mo Vse mi - sli in že -' are written below the staves.

p

ljé. Ta dar pre - sve - te ma - še Sprej - mi od nas o

The third system continues the melody and accompaniment. The treble staff has a piano (p) dynamic. The lyrics 'ljé. Ta dar pre - sve - te ma - še Sprej - mi od nas o' are written below the staves.

f *p*

Bog! Naj zbrí - še gre - he na - še, Naj var - je nas na - dlog!

The fourth system concludes the piece. The treble staff has a forte (f) dynamic, followed by a piano (p) dynamic. The lyrics 'Bog! Naj zbrí - še gre - he na - še, Naj var - je nas na - dlog!' are written below the staves.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.